Etnolekt wilamowski

Etnolekt wilamowski[1][2] (nazwa własna *wymysiöeryś*) – etnolekt z grupy zachodniej języków germańskich, którym posługują się mieszkańcy Wilamowic koło Bielska-Białej. Na początku XXI wieku niemal wymarły, obecnie jako językiem ojczystym posługuje się nim prawdopodobnie około 25 osób[3][4]. Języka tego uczy się ok. 60 osób młodych, głównie uczniów tamtejszej szkoły; prowadzi się również intensywnie akcje rewitalizacyjne.

Biblioteka Kongresu USA, nadająca językom skróty literowe, 18 lipca 2007 roku nadała językowi wilamowskiemu skrót **wym**. Pod tym samym skrótem został zarejestrowany w ISO[5].

Status etnolektu wilamowskiego jest kontrowersyjny, gdyż zgodnie z tradycyjną klasyfikacją wszystkich dialektów szeroko pojętego języka wysokoniemieckiego powinien być on uznany za dialekt języka niemieckiego. Niemniej samookreślenie użytkowników jako grupy odrębnej od Niemców i istnienie języka literackiego (a ściślej mówiąc – mikrojęzyka) pozwala na założenie, że etnolekt ten jest odrębnym językiem wysokoniemieckim, czasem uznawanym za anglo-fryzyjski, miały nań bowiem wpływ między innymi dialekty fryzyjskie – nie jest to jednak częsty pogląd.

Należy do zespołu gwar dawnej bielsko-bialskiej wyspy językowej.

Spis treści

- Historia
- Alfabet
- Zobacz też
- Przypisy
- Bibliografia
- Linki zewnętrzne

wymysiöeryś	
Obszar	Polska (Wilamowice)
Liczba mówiących	ok. 70
Pismo/alfabet	łacińskie zmodyfikowane
Klasyfikacja genetyczna	
▪ Języki indoeuropejskie ▪ Języki germańskie ▪ Języki zachodniogermańskie ▪ **Etnolekt wilamowski**	
Status oficjalny	
UNESCO	4 poważnie zagrożony↗
Ethnologue	8a umierający↗
Kody języka	
Kod ISO 639-3↗	wym
IETF	wym
Glottolog	wymy1235 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/wymy1235)
Ethnologue	wym (https://www.ethnologue.com/language/wym)
GOST 7.75–97	иди 202
SIL	WYM
W Wikipedii	
Zobacz też: język, języki świata	
Słownik języka wilamowskiego w Wikisłowniku	

Ta strona zawiera symbole fonetyczne MAF. Bez właściwego wsparcia renderowania wyświetlane mogą być puste prostokąty lub inne symbole zamiast znaków Unikodu.

Historia

Mieszkańcy Wilamowic są prawdopodobnie potomkami osadników holenderskich, niemieckich i szkockich, którzy przybyli do Polski w XIII wieku[6]. Stąd też język wilamowski pochodzi prawdopodobnie od XII-wiecznej wersji języka średnio-wysoko-niemieckiego[7]. Wielowiekowy rozwój w izolacji oraz kontakty między osadnikami z różnych krajów sprawiły, że język wilamowski oddalił się od niemieckiego. Zaobserwować można silne wpływy innych języków: dolnosaksońskiego, niderlandzkiego, fryzyjskiego, polskiego, angielskiego oraz szkockiego[8].

Wilamowski był w powszechnym użytku w Wilamowicach do 1945 r., kiedy władze komunistyczne zabroniły jego używania[9]. Mimo zniesienia tego zakazu w 1956 r. wilamowski był stopniowo zastępowany przez polski, zwłaszcza wśród młodszego pokolenia. Liczbę rodzimych użytkowników tego języka oceniano w 2006 r. na około 70 osób[10], głównie starszych. Większość mieszkańców ma te same nazwiska (Mozler, Rozner, Figwer, Biba, Foks, Sznajder), przez co zaczęto używać przydomków (Flora-Flora, Hala-Mockja, czyli Florian, Syn Floriana czy Maciej, syn Elżbiety).

W XIX wieku wilamowską poezję pisał Florian Biesik, w XX wieku Józef Kuczmierczyk, a w XXI wieku Józef Gara.

Współcześnie w ramach ratowania kultury wilamowskiej pisane są nowe utwory i piosenki w tym języku. Ostatnio także powstała pierwsza wilamowskojęzyczna strona, założona przez młodych członków zespołu „Wilamowice". W języku wilamowskim powstała sztuka teatralna *Hobbit. Hejn an cyryk*, oparta na prozie J.R.R. Tolkiena, którą wystawiono między innymi w Teatrze Polskim w Warszawie w lutym 2016 roku[11].

Propagatorem rewitalizacji mowy wilamowskiej jest Tymoteusz Król (ur. 1993), autor setek godzin nagrań rodzimych użytkowników języka, współtwórca słowników i gramatyki, inicjator wniosku do Biblioteki Kongresu o wpisanie wilamowskiego w rejestr języków świata i przydzielenie kodu ISO, co nastąpiło w lipcu 2007[4][12].

Członkowie stowarzyszenia Wikimedia Polska również zaangażowali się w ratowanie tego wymierającego etnolektu. W ramach projektu „Wilamowice"[13] nagrywano słowa wilamowskie czytane przez Józefa Garę, uzupełniano także słownik wilamowskiego w Wikisłowniku (w 2018 roku słownik liczył ponad 7 tys. słów)[14][15].

Alfabet

Alfabet wilamowski*[1]																														
a	ao	b	c	ć	d	e	f	g	h	i	j	k	ł	l	m	n	ń	o	ö	p	q	r	s	ś	t	u	ü	v	w	y	z	ź	ż
A	AO	B	C	Ć	D	E	F	G	H	I	J	K	Ł	L	M	N	Ń	O	Ö	P	Q	R	S	Ś	T	U	Ü	V	W	Y	Z	Ź	Ż

Zobacz też

- Wilamowianie

Przypisy

1. Hermann Mojmir: *Wörterbuch der deutschen Mundart von Wilamowice,.* (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6b/Hermann_Mojmir_-_S%C5%82ownik_niemieckiej_gwary_Wilamowic_strona_532.jpg) cz. S-Z, s. 532, Kraków, Polska Akademja Umiejętności, 1930.
2. *wilamowicki czy wilamowski? - Poradnia językowa PWN* (https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/wilamowicki-czy-wilamowski;19896.html), sjp.pwn.pl [dostęp 2020-04-30] (pol.).
3. Andrzej Żak: *Wpływ języka polskiego na zagrożony wymarciem wilamowski etnolekt wymysiöeryś.* (http://inne-jezyki.amu.edu.pl/Editor/files/AZak%20wymysioerys.pdf) s. 1.
4. Paweł Pawlik: Wymysiöeryś. Świat już uznał, teraz czas na Polskę (http://web.archive.org/web/20160305075231/http://wiadomosci.onet.pl/slask/wymysioeerys-swiat-juz-uznal-teraz-czas-na-polske/c0vq78) (pol.). Grupa Onet.pl SA, 2010-10-02. [dostęp 2015-10-03].
5. SIL International (https://iso639-3.sil.org/code/wym).
6. *Język wilamowski pomoże zachować mowę Azteków.* (http://www.polskieradio.pl/7/179/Artykul/1150127,Jezyk-wilamowski-pomoze-zachowac-mowe-Aztekow) Polskie Radio.
7. *Wymysorys* (https://www.ethnologue.com/language/wym).
8. A. Andrason, *Zarys gramatyczny współczesnego języka wilamowskiego*, 2014.
9. Andrzej Żak: *Wpływ języka polskiego na zagrożony wymarciem wilamowski etnolekt wymysiöeryś.* (http://inne-jezyki.amu.edu.pl/Editor/files/AZak%20wymysioerys.pdf) s. 3.
10. Wymysorys (https://www.ethnologue.com/language/wym) 70 (2006).
11. Cykle i wydarzenia – Wydarzenia – Teatr Polski im. Arnolda Szyfmana w Warszawie (http://www.teatrpolski.waw.pl/pl/cykle_i_wydarzenia/wydarzenia/?id_act=539). [dostęp 2016-02-23].
12. Tymoteusz Król: How I started to revitalize my language (http://www.revitalization.al.uw.edu.pl/eng/Wymysorys/63/47/how-i-started-to-revitalize-my-language). W: *Revitalizing Endangered Languages* [on-line]. 27 stycznia 2014. [dostęp 2016-08-14].
13. *Wilamowice – Wikimedia Polska* (https://pl.wikimedia.org/wiki/Wilamowice), pl.wikimedia.org [dostęp 2018-11-03] (pol.).
14. Monika Jarosz, *Świąteczne kolędowanie* (https://mgok.wilamowice.pl/artykul/%C5%9Bwi%C4%85teczne-kol%C4%99dowanie), Strona Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Wilamowicach, 4 stycznia 2013 [dostęp 2018-11-03] (pol.).
15. *Józef Gara nagrodzony przez Wikimedia Polska - Blog Stowarzyszenia Wikimedia Polska* (http://blog.wikimedia.pl/blog/2012/12/27/jozef-gara-nagrodzony-przez-wikimedia-polska/), „Blog Stowarzyszenia Wikimedia Polska", 27 grudnia 2012 [dostęp 2018-11-03] (pol.).

Bibliografia

- Ludwik Młynek: *Narzecze wilamowickie.* J.Pisz, Tarnów 1907
- Józef Latosiński: *Monografia miasteczka Wilamowic*, Kraków 1909
- Herman Mojmir: *Wörterbuch der deutschen Mundart von Wilamowice* (Słownik niemieckiej gwary Wilamowic), Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1930-1936.
- Adam Kleczkowski: *Dialekt Wilamowic w zachodniej Galicji. Fonetyka i fleksja*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1920
- Adam Kleczkowski: *Dialekt Wilamowic w zachodniej Galicji. Składnia*, Uniwersytet Poznański, Poznań 1921
- Maria Katarzyna Lasatowicz: *Die deutsche Mundart von Wilamowice zwischen 1920 und 1987*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Opole 1992
- Wicherkiewicz T., *The Making of a Language: The Case of the Idiom of Wilamowice*, Berlin: Mouton de Gruyter, 2003, ISBN 3-11-017099-X, OCLC 811407652 (http://worldcat.org/oclc/811407652).
- Antoni Barciak (red.): *Wilamowice przyroda, historia, język, kultura, oraz społeczeństwo miasta i gminy*

Linki zewnętrzne

- O języku wilamowickim na stronach „Zakorzenienia" (http://zakorzenianie.most.org.pl/za14/03.htm)
- Film dokumentalny nt. języka wilamowickiego (https://www.youtube.com/watch?v=lfg3jHV1TzE) – produkcji agencji FotoRzepa.
- O języku wilamowickim w magazynie telewizyjnym (https://www.youtube.com/watch?v=Kq3H9qm9Fq0) Schlesien Journal

- Revitalizing Endangered Languages – Rewitalizacji języków zagrożonych (http://www.revitalization.al.uw.edu.pl) – Portal także w języku wilamowskim.
- Narzecze wilamowickie. (Wilhelmsauer Dialekt. Dy wymmysauschy Gmoansproch). w redakcji Ludwika Młynka w Wikiźródłach
- Porada językowa dra Adama Wolańskiego dotycząca motywacji słowotwórczej w tworzeniu przymiotników (https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/wilamowicki-czy-wilamowski;19896.html)

Źródło: „https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Etnolekt_wilamowski&oldid=59618231”

Tę stronę ostatnio edytowano 30 kwi 2020, 03:33. Tekst udostępniany na licencji Creative Commons: uznanie autorstwa, na tych samych warunkach (http:https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.pl), z możliwością obowiązywania dodatkowych ograniczeń. Zobacz szczegółowe informacje o warunkach korzystania (http:https://foundation.wikimedia.org/wiki/Warunki_korzystania).